

Kruppa Tamás: Pápai csapatok Magyarországon (1595–1597, 1601)

Recenzió. Készítette: Gulyás Kristóf

A történelmi munka nemcsak az elméleti, történelmi kérdésekre fókuszáló elemzőmunkák megalkotásából áll. A Leopold von Ranke nevével fémjelzett pozitívista korszak óta történettudomány szempontjából legalább annyira fontos a források szisztematikus feltárása, valamint azok (nagy)közönség elé tárása. Ez teszi lehetővé a források széleskörű elemzését, adott esetben nehezen felkereshető levéltáraktól függetlenül. Ezt a munkát végzi 2004 óta töretlenül és magas szakmai színvonalon a Tusor Péter habilitált egyetemi docens (PPKE) által vezetett MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történelmi Kutatócsoport, mely - követve névadója szellemiségét – a vatikáni gyűjtemények magyar vonatkozású politika-, diplomácia-, művelődés-és intézménytörténelmi forrásanyagát tárja fel. A projekt sikerességét reprezentálja a rohamos tempóban bővülő forráskiadványok sora, melyek közül több idegen nyelven is olvasható. A kutatócsoport munkája nemzetközi törekvésekhez kapcsolja a magyar tudományosságot, hiszen a vatikáni levéltár anyagának feltárásától olyan országok sem tudnak eltekinteni, ahol kisebb iratanyagpusztulás következett be, mint Magyarországon. A kutatócsoport egységes borítójú, sárga kiadványai immár számos könyv-és levéltár polcain megtalálhatók.

1. kép: Gianfrancesco Aldobrandini. (A képet készítette és szerző rendelkezésére Kanász Viktor, a MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történelmi Kutatócsoport tudományos segédmunkatársa)

Ezúttal Kruppa Tamás: A pápai csapatok Magyarországon (1595–1597, 1601) c. forrásgyűjteménye kerül bemutatásra. A szerző művét két részre bontotta: egy tudományos **Bevezetésre**, melyben megrajzolta a kiadott forrásokkal kapcsolatos historiográfiai előzményeket (**A tizenöt éves háború vatikáni forrásai**), a történeti kontextusokat (**A háború Gianfrancesco Aldobrandini leveleinek tükrében**), a kutatási eredményeket és távlatokat (**Eredmények és távlatok**), közli a forrásközlés szempontjait (**A forrásközlés szempontjai**); valamint a munka lényegi részére, az **Okmánytárra**.

A kutatócsoport tudományos munkatársa egy olyan korszak levéltári anyagából tárt fel részleteket a történész-társadalom számára, mely a Magyar Királyság egy mozgalmas időszakáról tudósítanak. Ez a korszak a nemzetközi figyelem középpontjába állította a Magyarországot, valamint a Habsburg-birodalom törökellenes törekvéseit – az ország felszabadításáért fegyvert fogott az Erdélyi Fejedelemség, a Velencei Köztársaság, Szászország és a VIII. Kelemen pápa vezette Pápai Állam is. Mégis – talán a háború csalódást keltő befejezése miatt – az európai tudományosság képviselőinek figyelmét elkerülte a pápai csapatok magyarországi tevékenysége. Ez természetesen nem jelent teljes csendet, a szerző inkább az általa hivatkozott kutatók (Ludwig von Pastor, Fraknoi Vilmos, Veress Endre, Karlo Horvat, Florio Banfi, Jan Paul Niederkorn és Giampiero Brunelli) munkáinak visszhang nélkül maradását nehezményezi. Pedig – jegyzi meg Kruppa Tamás – „ekkora hadsereget, ennyiszor a Szentszék [...] semmilyen egyéb hadszíntérre nem küldött, aminek [...] nem lehetett más oka, mint hogy Rómában is úgy gondolták, hogy Magyarország valóban a kereszténység védőbástyája [...].” (Bevezetés, XVI–XVII.) Minden kérdésre azonban mai napig nem tudjuk a választ – hogy pontosan miért került a pápai csapatok élére az eredetileg bankárként és könyvelőként tevékenykedő pápai unokaöcs, az további kutatások témáját képezi.

A szerző nemcsak leveleket közölt, az Okmánytár függelékében számos egyéb irattal gazdagította a misszilisanyagot. A szerző mustra-, zsold-, és vesztességlistákat is közölt, bemutatva a koraújkori hadsereg vezetésének felépítését és kihívásait (254–270.). Ezenkívül felvillantja Aldobrandini kapcsolati hálóját, a levelek útját a Szentszékhez, és az azokkal kapcsolatos problémákat, úgy, mint a forráspusztulás jelenségét és a korabeli hírközlés hiányosságait (Bevezetés XIX–XX).

Az eredményeket és távlatokat tekintve a szerző először kiadványának létjogosultságát támasztja alá: kiemeli, hogy egy okmánytár megjelentetésének még akkor is lehetséges és szükséges, amennyiben az adott eseményeket már feldolgozták, ahogyan azt Giampiero Brunelli is tette. Kruppa Tamás leszögezi: ugyanazon források olvasásából is lehet újfajta következtetésekre jutni. Ezenkívül rámutat Aldobrandini és a pápai udvar, valamint II. Rudolf császár közötti nézeteltérésekre, a hadsereg tevékenységének periodizációs problémáira, valamint a pápai adminisztráció rugalmasságának tényére is. Megemlíti, hogy az oszmán haderő előretörése milyen lélektani hatást gyakorolt a prágai és Graz-i udvarokra, valamint az itáliai lakosságra, kiemelve a pápa abbéli szándékát, hogy mind Magyarországot mind Erdélyt felszabadítsa az oszmán megszállás alól. Figyelembe véve, hogy a korszakban az ország lakosainak többsége a protestantizmus követője volt, a pápaság jelentős kockázatot vállalt – hiszen győzelem esetén a protestánsok helyzete erősödött volna a katolikus uralkodó kárára. A VIII. Kelemen azonban meglátta a lehetőséget a háborúban: egy hadsereg Magyarországra küldésével a magyarság bizalmát igyekezett megnyerni a katolikus hit ügyének (Bevezetés XXIV–XXV.).

Ezenkívül megemlíti a katonai tapasztalatokkal alig rendelkező, pénzügyekhez és könyveléshez viszont kiválóan értő parancsnok erényeit is: Aldobrandini, a számok embere úgy volt képes átlátni a logisztika és stratégia problémáit, mint kortársai közül kevesen. Ezenkívül józan belátóképességgel rendelkezett, és igyekezett megóvni csapatait a nagy veszteségektől (Bevezetés XXV.).

Végül bemutatja a forráskiadás szempontjait: a forrásokat olaszul közölte, de mindegyikhez írt egy rövid, magyar nyelvű összefoglalót is. Megemlíti kihagyott források csoportjait (karrierügyek, családi ügyek és a ferrarai hercegség örökösödési problémái), a levelek generális halálával történő megszakadását. Kruppa Tamás betűhív átírást alkalmazott, és csak abban az esetben javította a generális korabeli olasz helyesírását, amennyiben az a megértés szempontjából elengedhetetlen volt (Bevezetés XXVII–XIX.). A kiadvány összesen 140 olasz nyelvű levelet tartalmaz, melyek keletkezési helyére tekintve kirajzolódnak előttünk a háború frontvonalai és forró pontjai (esztergomi tábor, pápai tábor, győri tábor, váci tábor), a korabeli Habsburg Monarchia hatalmi központjai (Prága, Bécs, Graz), valamint a hadsereg útvonala is.

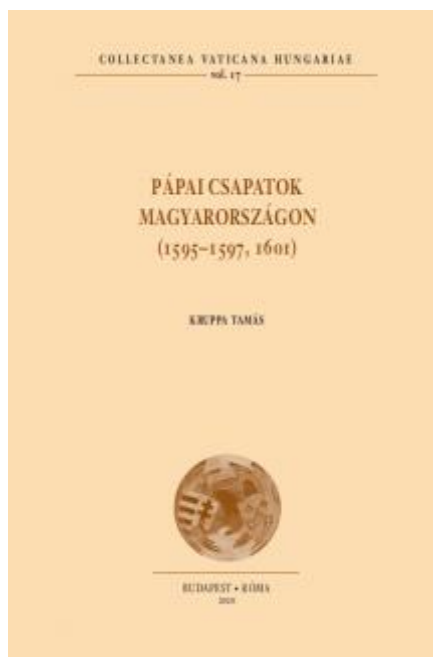
A szerző továbbá felvillantja a harmadik, 1601-es hadjárat hátralévő misszilisanyag megjelentetésének lehetőségét. A hadjárat forrásanyaga ugyanis nem teljes: Aldobrandini hirtelen halálához hasonlóan szakad meg a levelek sora is. Tekintve, hogy a pápai csapatok tevékenysége a generális halálával nem szűnt meg, úgy vélem, hogy az ilyen vállalkozás számos adalékkal szolgálhatna az olyan kérdésekben, mint hogy hogyan élte meg a hadsereg a tábornok elvesztését, hogyan alakult tisztkara, milyen különbségek mutathatók ki a két generális, Aldobrandini és Flaminio Delfini személyisége és képességei, hadvezetési stílusa között.

2. Kép: Gianfrancesco Aldobrandini sírja a római Ara Coeli bazilikában. (A képet készítette és a szerző rendelkezésére bocsátotta Kanász Viktor, a MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport tudományos segédmunkatársa)

Végezetül úgy vélem, a kötet nemcsak azok számára bizonyul majd hasznosnak, akik a tizenöt éves háború hadtörténetét, a pápai ügyintézés, diplomácia, vagy egy korabeli generális kapcsolati hálóját igyekszik vizsgálni. A kötetben szereplő levelek számos olyan információt rejtenek, mely alkalmas a történeti földrajzi és a helytörténeti kutatások eredményeinek kiegészítésére; ezenkívül kirajzolódik a hadsereg útvonala, lehetővé téve az adatok térképre vetítését, később pedig beépítését nemcsak az egyetemi de adott esetben a középiskolás tananyagba is, mint érdekes adalékot. Szintén többletinformációval szolgálhat a Habsburg udvarok kutatásával foglalkozó történészeknek is, akik betekintést nyerhetnek egy külföldi haderő és az összetett állam közti együttműködés részleteibe. A

korabeli olasz nyelv használata miatt lehetőség nyílik továbbá az olasz nyelvszakokon való bemutatására és használatára is, adott esetben tudományközi elemzéseket lehetővé téve. A kötetet tudományos szöveghasználata és céljai miatt elsősorban a korszakkal foglalkozó történészeknek ajánlom.

3. ábra: A kötet fedőlapja. (Kép forrása: <https://institutumfraknoi.hu/kiadvanyok>)

A könyv adatai:

Kruppa Tamás: Pápai csapatok Magyarországon (1595–1597, 1601), MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport – Gondolat Kiadó, Budapest-Róma, 2020. (xxix + 290. p.)

Letölthető [itt](https://institutumfraknoi.hu/index.php/kiadvany/%09cvh/papai_csapatok_magyarorszagon_1595_1597_1601):

http://institutumfraknoi.hu/index.php/kiadvany/%09cvh/papai_csapatok_magyarorszagon_1595_1597_1601